

XAYRIDDIN SULTONNING O'ZIGA XOS USLUBI

Abdullaeva Yulduz

Navoiy davlat universiteti Tillar fakulteti o'zbek tili va
adabiyoti bo'limi 3-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15356793>

ARTICLE INFO

Received: 28th April 2025

Accepted: 30th April 2025

Published: 7th May 2025

KEYWORDS

*til va uslub, badiiy yondashuv,
qahramon ruhiyati, xalqona ruh,
obrazlar tizimi.*

ABSTRACT

*Maqolada yozuvchining adabiy merosi, til va uslub
xususiyatlari, obrazlar tizimi hamda zamonaviy
adabiyotga ta'siri haqida batafsil so'z yuritamiz.*

O'zbek adabiyotida o'ziga xos uslub va badiiy yondashuvga ega bo'lgan ijodkorlardan biri – Xayriddin Sulton. Uning asarlari til va uslub nuqtayi nazaridan boyligi, qahramonlarning ichki dunyosini aniq tasvirlashi va chuqur falsafiy mazmuni bilan ajralib turadi. Xayriddin Sulton o'z asarlarida hayotning murakkab jihatlarini ochib berish, inson ruhiyati va kechinmalarini badiiy obrazlar vositasida tasvirlashga alohida e'tibor qaratadi. Uning ijodi o'zbek adabiyoti rivojida alohida o'rin tutadi. Uning uslubi tasviriy boylik, badiiy tafakkurning kengligi, tilning ravonligi, falsafiy qatlamning chuqurligi bilan ajralib turadi. Xayriddin Sulton asarlarida xalqona ruh, tarixiy va zamonaviy muammolar uyg'unlashgan bo'lib, bu jihatlar uning ijodini o'ziga xos qiladi.

Xayriddin Sultonning asarlarida qahramonlarining ichki dunyosi, ularning hayotiy tajribalari va kechinmalari chuqur tasvirlanadi. Bu obrazlar orqali yozuvchi insoniyatning umumiy muammolarini, jamiyatdagi ziddiyatlarni va shaxsiy iztiroblarni yoritadi. "Boburiynoma" va "Boburning tushlari" asarlarida Bobur obrazi. Xayriddin Sultonning "Boburiynoma" va "Boburning tushlari" asarlarida tarixiy shaxs Zahiriddin Muhammad Bobur obrazi markaziy o'rin tutadi. Yozuvchi Boburning nafaqat siyosiy va harbiy faoliyatini, balki uning ichki dunyosini, orzu-umidlarini, iztiroblarini ham mahorat bilan tasvirlaydi. Bobur obrazi orqali insonning qudrat va ma'suliyat o'rtasidagi muvozanatni topishdagi kurashi, vatanga bo'lgan sog'inchi va shaxsiy hayotidagi murakkabliklar yoritiladi.

"Saodat sohili" asarida Bobur siymosi. "Saodat sohili" asarida ham Bobur obrazi davom ettiriladi. Bu asarda Boburning shaxsiy kechinmalari, uning insoniy fazilatlarini, oilaviy munosabatlari va farzandlariga bo'lgan mehr-muhabbati chuqur tasvirlanadi. Yozuvchi Boburning insoniy qiyofasini ochib berishga alohida e'tibor qaratadi.

"Onamning yurti" asarida qahramon obrazi. "Onamning yurti" asarida bosh qahramonning onasi bilan bog'liq xotiralari, uning bolaligi, oilaviy qadriyatlarini va vatanga bo'lgan muhabbati tasvirlanadi. Bu asar orqali yozuvchi insonning kelib chiqishi, oilaviy tarbiya va milliy qadriyatlarning shaxs shakllanishidagi o'rnini ko'rsatadi.

"Bir oqshom ertagi" asarida G'ulom obrazi. "Bir oqshom ertagi" asarida G'ulom ismli qahramonning hayoti tasvirlanadi. G'ulom sodda, mehribon va tanti o'zbek yigitidir. Uning

dunyoqarashi va voqealikka munosabati orqali yozuvchi insoniy fazilatlar, mehr-oqibat va sadoqat kabi mavzularni yoritadi. Xayriddin Sulton o'z qahramonlarining ichki dunyosini ochib berishda nozik psixologik tahlillardan foydalanadi. Ularning ruhiy iztiroblari, orzu-umidlari va ichki kurashlari asarlarda chuqur tasvirlanadi.

Misollar:

- ✓ "Boburiynoma" asarida Boburning vatandan uzoqda bo'lishi, uning sog'inchi va ichki iztiroblari tasvirlanadi. Bu orqali yozuvchi insonning vatanga bo'lgan muhabbati va sog'inchini yoritadi.
- ✓ "Onamning yurti" asarida bosh qahramonning onasi bilan bog'liq xotiralari, uning ichki kechinmalari va hissiyotlari orqali insoniy qadriyatlar va oilaviy munosabatlar yoritiladi.
- ✓ "Bir oqshom ertagi" asarida G'ulomning hayotiy tajribalari, uning ichki kechinmalari va ruhiy holati orqali insoniy fazilatlar va sadoqat mavzulari tasvirlanadi.
- ✓ Xayriddin Sultonning ijodi zamonaviy o'zbek adabiyotiga katta ta'sir ko'rsatgan. Uning asarlari yangi avlod yozuvchilari uchun ilhom manbai bo'lib, adabiyotimizda yangi yo'nalishlarning shakllanishiga xizmat qilgan.

Xayriddin Sultonning asarlari ko'plab zamonaviy yozuvchilar uchun ilhom manbai bo'lib xizmat qilgan. Uning asarlaridagi psixologik tahlillar, obrazlar tizimi va mavzular yangi avlod yozuvchilari tomonidan o'rganilib, o'z asarlarida qo'llanilgan. Zamonaviy yozuvchi Isajon Sulton o'zining "Navoiy – 30" asarida Xayriddin Sultonning uslubidan ilhomlanib, inson taqdiri, jamiyatdagi o'zgarishlar va shaxsiy kechinmalarni tasvirlagan. Xayriddin Sultonning ijodi ustoz-shogird an'alarining davom etishida muhim rol o'ynagan. Uning asarlari va uslubi yangi avlod yozuvchilari tomonidan o'rganilib, davom ettirilgan. Yozuvchi Erkin A'zam Xayriddin Sultonning uslubidan ilhomlanib, o'z asarlarida inson ruhiyati, ichki kechinmalar va jamiyatdagi ziddiyatlarni tasvirlagan.

Xayriddin Sulton o'zining ijodiy uslubi, obrazlar tizimi va ruhiy tahlillari bilan o'zbek adabiyotida alohida o'rin tutadi. Uning asarlari nafaqat badiiy jihatdan, balki falsafiy va psixologik chuqurligi bilan ham ajralib turadi. Yozuvchi o'z qahramonlari orqali insoniy qadriyatlar, tarixiy voqealar va shaxsiy kechinmalarni yoritishga intiladi. Uning "Boburiynoma" va "Boburning tushlari" kabi tarixiy asarlari milliy o'zlikni anglashga xizmat qilsa, "Onamning yurti" va "Bir oqshom ertagi" singari asarlari insoniy tuyg'ular, oilaviy qadriyatlar va shaxsiy kechinmalarni tasvirlashga qaratilgan. Har bir asarida qahramonlarning ruhiy olami, ularning ichki iztiroblari va jamiyatdagi o'rni yorqin aks etadi.

Bugungi kunda Xayriddin Sultonning ijodi o'rganilib, yangi avlod yozuvchilari tomonidan o'zlashtirilmoqda. Unga xos bo'lgan ruhiy tahlillar, tarixiy voqealarni jonli ifodalash uslubi zamonaviy adabiyotda ham o'z aksini topmoqda. Shunday ekan, Xayriddin Sulton merosini chuqur o'rganish, uning asarlaridan kelajak avlod yozuvchilari ilhom olishlari uchun targ'ib qilish lozim. Uning ijodi kelajakda ham o'zbek adabiyotining ajralmas qismi bo'lib qolishi shubhasiz.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Normatov, U. "Xayriddin Sulton asarlarida hayot hodisalarining aks ettirilishi." O'zbek adabiyoti va san'ati, 2023.
2. Adilova, F. "Xayriddin Sulton qissalarida milliy ruh va obrazlar poetikasi." O'zbekiston: Til va madaniyat, 2023.
3. Ulug'ov, A. O. "Xayriddin Sulton qissalarida badiiy tasvir va syujet." Adabiyotshunoslik tadqiqotlari, 2023.
4. "Xayriddin Sultonovning hikoyachilikdagi mahorati." Oefen.uz, 2023.